

A pedagógus személyisége

DR. MOHOLI KÁROLY

főiskolai főigazgató

Ünnepi megemlékezésünkön értékeljük azt a munkát, amelyet a Módszertani Közlemények 15 éven át a magyar pedagógus társadalom széles körében elért. Jelen üdvözlő szavaimban nem feladatom mélyen szántó elemzést nyújtani, de a jövő feladataira mégis utalni kívánok. Minden idők legszebb feladata az ember nevelése, értelmének formálása, gondolkodásának fejlesztése, általa az élet szolgálata. Az életet szolgálni azonban csak az tudja, aki maga is hisz az élet szépségeiben. Az élet szeretete nélkül kihal a tanári munka melege, az élet igazi szépségének megéreztetése és tudatos ápolása a pedagógus nevelőmunkájának feladata. Ennek a fontos nevelőmunkának formálásában, az új módszerek keresésében, a kialakult metódusok közzétételében vállalhat továbbra is fontos szerepet a Módszertani Közlemények.

Tudatosá kell tenni, hogy a korszerűsítésben a pedagógus szerepe nemhogy hátrébe kerülne, sőt fokozódik, sokoldalúbbá válik, hatékonysága nagyarányúban növekedik. Oda kell hatni, hogy fokozottabban hassa át a pedagógust, az alkotás, a tenniakarás, az új keresésének vágya. Legyen ennek a megújuló új szellemnek további szószólója a Módszertani Közlemények, és mi, főiskolai oktatók pedig segítsük elő, hogy minél eredményesebben szolgálja a magyar pedagógus társadalom további fejlődését.

NÉMETH ISTVÁN

felelős szerkesztő, főiskolai docens

15 évvel ezelőtt Szegeden az általános iskolák alsó tagozat számára a Tanítóképzőben, a felső tagozat számára a Pedagógiai Főiskolán képeztek tanítókat, illetve általános iskolai tanárokat. A két nevelőképző intézet oktatói olyan szellemi bázist jelentettek, amely egy lap elindításához feltétlenül szükséges. Habár két intézményben képezték az általános iskolák számára a nevelőket, már akkor úgy láttuk, hogy az általános iskola 8 osztálya egységes. A lap kezdettől fogva foglalkozott az általános iskola 1–4. osztályának minden gondjával, problémájával. Erre többek között azért is szükség volt, mert 15 évvel ezelőtt csupán a Köznevelés néhány oldalas melléklete vállalta ezt a feladatot, és csak később, évek múlva született meg a Tanító, amely végre segítette az általános iskola alsó tagozatában működő tanítók munkáját. 15 évvel ezelőtt is – mint ma is – több ezer képesítés nélküli nevelő dolgozott és tanított iskoláinkban. Hiszem, hogy hittel és lelkesedéssel, de önmagában ez nem elég. A Módszertani Közlemények az ő munkájukat is segíteni akarta, és teszi ezt napjainkban is. Végül is gyerekeinket, legnagyobb kincsünket bízva rájuk szükségsszerűségből társadalmunk.

Segítséget kívánt nyújtani a Módszertani Közlemények a tanító és tanárképzés munkájához is. A szaktárgyak metodikájához, a pedagógiai tárgyak szemináriumához sok-sok irodalmi anyagot nyújtott és nyújt. A felsoroltakon kívül még sok olyan tényező játszódtott közre, amelyek a lap indításához alapot nyújtottak. A Módszertani Közlemények nem rendelkezett nagy állami szubvencióval az induláskor. Ma sem rendelkezik, de egy kis állami szubvenciót szívesen venne a 15. év után. Talán ki is érdemelte. Az első előfizetők száma 1200 volt. Hadd mondjam meg azt is, hogy ez

az 1200 előfizető még nem is ismerte a lapot. Mondták is többen, hogy azért fizettek elő.

Az előfizetők száma évről évre emelkedett. Ma 6500 példányban jelenik meg a Módszertani Közlemények. Elindítani nem könnyű egy lapot, azután már úgy látszott, hogy megállítani is nehéz volna.

A 15. év alkalmával köszönetet kell mondanom azoknak, akik a Módszertani Közlemények indulásakor a segítségemre voltak. Köszönetet mondok Csukás Istvánnak, a Pedagógiai Főiskola, Gaál Géának, a Tanítóképző Intézet akkori igazgatóinak. Ki kell emelnem Miklósvári Sándort, az Oktatásügyi Minisztérium osztályvezetőjét, aki 15 éven keresztül segítette munkánkat. Közvetlenül is bekapcsolódott a lap szerkesztői munkájába, mint a szerkesztő tanács elnöke. Meg kell említenem azokat is, akik hosszabb-rövidebb ideig dolgoztak lapunknál. Köszönetet kell mondanom azon munkatársaimnak, szerzőknek, akik sok-sok éven keresztül önzetlenül dolgoztak lapunknak. Ki kell emelnem *Krasznai László*, *Nagy Ernő* áldozatos munkáját, akik a lap kiadói tevékenységében nyújtottak sok-sok segítséget, *dr. Zentai Károlyt*, aki a műszaki szerkesztői teendőket végezte.

A szerkesztőnek ismernie kell az általános iskolát belülről is, felülről is. Módomban is volt belülről is megismerni az általános iskolát, hisz tanítottam minden osztályában. Felülről is volt módomban megismerni, betekinteni az általános iskolában folyó munka irányításába, hisz évekig a minisztériumban is dolgoztam, többek között tanterv készítésében is részt vettem.

Azonban ez mind nem elég. Egy lap szerkesztőjének sok jó munkatárssal kell dolgoznia. És ezekben sem volt hiány. A lap köré tömörült egy nagyon lelkes tábor. Rájuk mindig, mindenkor számíthatott a szerkesztő. Valóban 15 éven keresztül abban a kedvező helyzetben voltam, hogy az általános iskola minden gondjának, bajának, szaktárgyainak, pedagógiájának a legjobb szakértőivel tudtam mindig gondolatot cserélni.

A jó munkatársak 15 éven keresztül átsegítettek minden felmerülő problémán, hisz 15 éven keresztül volt néhány problémája oktatásügyünknek és pedagógiánknek. A jó munkatársakkal rendelkező szerkesztő gondolhatott arra is, hogy elindíthassa a Módszertani Közlemények Könyvtárát.

Az első kiadványunk „Óraleírások és elemzések” a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulója alkalmából jelent meg. A Tantervnek a Szovjetunióra vonatkozó anyagát dolgozták fel a szerzők. Nemcsak azt írták le, hogy mit, hanem rámutattak azokra a didaktikai, metodikai, pszichológiai, pedagógiai mozzanatokra, amelyek az órák során megvalósíthatók és kibonthatók. Egy másik kötetünk a „Haza-szeretetre nevelés” kérdését vizsgálta. Konkrétan – mi mindig konkrétan írtunk –, az iskola életéből nőttek ki ezek a tanulmányok is.

Darvas József indította el az olvasó népert mozgalmat. A Módszertani Közlemények úgy vélte, hogy a mozgalmat úgy támogathatja legjobban, ha az általános iskolás korú gyerekeket neveljük olvasóvá. De olvasóvá csak akkor válik az általános iskolai tanuló, ha a nevelői is olvasók. Hát akkor olvasóvá kell nevelni, ha még nem azok a tanítóképzők és a főiskolák hallgatói. Egy ankétot szerveztünk, amelynek anyagát Pedagógusképzés az olvasó népert címmel jelentettük meg.

A Petőfi-évforduló alkalmat adott arra, hogy áttekintsük, hogyan tanítjuk egyik legnagyobb költőnket az iskolában, illetve hogyan tanítsuk. Petőfi az iskolában címmel jelent meg a Módszertani Közlemények könyvtárának következő kötete.

A lapunk és a szerkesztőség mindig előre nézett, és a lába elé is.

Néztük, mi az, ami előre mutat. A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Fizika Tanszéke Kövesdi Pál főiskolai tanár irányításával a természettudományok tantervi

vonatkozásainak kérdéseit vizsgálja. A matematikai tanszék a korszerű matematikai nevelés kérdéseinek kísérleteivel jár az élen Szendrei János főiskolai tanár irányításával. Szerkesztésében jelentettük meg *A korszerű matematika néhány témaköre az általános iskolában* című kiadványunkat. Az első ötezer példány néhány hónap alatt elfogyott. Azonnal kiadtuk újabb 5000 példányban. A jelek szerint ez is gyorsan elfogy.

Úgy véljük, hogy ha valami újat akarunk, annak közvéleményt kell teremteni, pedagógusok között is.

A Módszertani Közlemények mellékleteként jelent meg 1970-ben a KINCS-KERESŐ. Az általános iskolai tanulók olvasóvá nevelését kívánta szolgálni.

Elgondolásom szerint egy természettudományi, irodalmi és művészeti ifjúsági lapként indult volna. Ma is úgy vélem, hogy a tizenvalahány éves gyermekek nagyon szívesen olvasnak földrajzi, csillagászati, kémiai, fizikai, tehát természettudományos cikkeket a művészeti és szépirodalmi írások mellett. Talán így jobban lehetett volna teríteni a lapot, még nagyobb lehetett volna az érdeklődés. Végül is bizonyos körülmények miatt irodalmi lapként jelentettük meg. A négy tanárképző főiskola gyakorló általános iskoláiban folytatódta a kísérletek Dobcsányi Ferenc főiskolai adjunktus irányításával. Négy évi eredményes kísérlet után a Magyar Úttörőszövetség szárnyai alatt a Csongrád megyei Lapkiadó gondozásában ma már 80 ezer példányban jelenik meg.

A Módszertani Közlemények 15. éven át pedagógus központú volt. Úgy véltük, hogy a tanítók, tanárok pedagógiai kultúráját úgy kell emelni, hogy a lapunkban megjelenő cikkek és tanulmányok ugyanakkor segítséget nyújtsanak az iskolai munkához.

A fejünkben levő ismeretek gyorsan elavulnak, meg kell újítani. Így igaz. De azt is hozzá tehetjük, hogy a jellemre vonatkozó tulajdonságok maradandók. Ezért a Módszertani Közlemények egyre inkább nevelésközpontúvá válik. Csodálatos oktatáshoz szükségesek azok a reformok is, amelyek most és a következő évtizedekben kibontakoznak. De nincs az az oktatógép, nincs az a reform, amelyet meg lehetne valósítani pedagógus nélkül. Minden csak a pedagógusokkal valósítható meg. A legmagasztosabb elgondolások is kifakulnak a gyakorlatban, ha azokat a pedagógusok nem teszik magukévá. A pedagógusnak hinnie kell a munkájában, hogy higgyenek a tanítványai is neki.

Befejezésül hadd mondjak el egy történetet:

Korábbi századokban vagyunk, Franciaországban. A katedrálisok építésének korszakában. Az épülő katedrális mellett követ faragnak a munkások. Nagyokat ütnek a kalapáccsal, csorog róluk a veríték. Egy úr arra sétálva nézi őket, az építményt is. Megkérdezi az egyik munkástól: Mit faragsz? Az felnéz rá verejtékes arccal, és azt mondja: követ faragok. Megkérdezi a másikat: te mit faragsz? Azt feleli: katedrális építék. A katedrális építők hitével kell a pedagógusnak dolgoznia. Hogy milyen fontos szerepet szán lapunk ennek a kérdésnek, most és a következő években is, azt biztosítja a mai ankétunknak a témája is: *A pedagógus személyisége*.

Köszöntöm kerekasztal beszélgetésünknek a résztvevőit: *Miklósvári Sándor* miniszteriumi főtanácsost, osztályvezetőt, *Salamon Zoltánnét*, a Pedagógus Szakszervezet osztályvezetőjét és *dr. Kerékgyártó Imre* vezető szakfelügyelőt.

Gondolom, hogy abban egyetértünk, hogy az oktatáspolitikai párthatározat nem véletlenül helyezte az oktatáspolitikai gyakorlatának középpontjába a *pedagógus személyiségét*. Jelentősen, aláhúzottan beszél ez a határozat a pedagógus személyiségének fontosságáról, szerepének a súlyáról. Tényleg nagy dolgok várnak a ma és a holnap pedagógusára, eleget kell tudni tennie azoknak az iskolapolitikai követelményeknek, amelyek számára adottak ma és a következő években. Tehát azt gondolom, hogy amikor a pedagógus személyiségéről, e nagyon fontos funkció tartalmáról, jelenéről beszélgetünk, és egy tanárképző intézetben beszélgetünk, akkor ez a lehető legjobb helyen történik. Itt kell, ez a műhelye egy gondolat kifejtésének, természetesen. Nagyon sok függ attól, hogy azok, akik a pedagógusok képzésével foglalkoznak, hogyan gondolkodnak a pedagógusról, mint szakemberről, mint fontos személyiségről. Nem tudom, hogy elégedettek lehetünk-e azzal, ahogyan a mi társadalmunk értékszemléletében a pedagógus szakma, hivatás ma elhelyezkedik. Nem tudom, nincs-e súlyos közünk ahhoz, hogy ez a társadalmi értékítélet magasabb legyen, mint amilyen. Ha valaki azt mondaná, hogy a kiválasztott szempontok, amelyeket itt a beszélgető partnerekkel összeállítottunk, kissé önkényesen kiválasztott szempontok, akkor azt kell mondom, hogy teljesen igaz, így van. Ugyanis mi nem azért hívtuk ide önöket, és nem azért jöttünk ide, hogy ezt a súlyos és vaskos problémát megoldjuk, hanem azért, hogy napirendre tűzzük. Őt ilyen gondolat csomópontot választottunk ki, amellyről azt gondolom, hogy vezérfonala lehetne az eszmecserének, a beszélgetésnek. Ki-kinek tetszése szerint kapcsolódhat bármelyikhez, mert ezek a problémák összefüggnek. Nem lehet ezeket olyan mereven szétválasztani. Elmondanám, hogy mi az az öt gondolatkör, amire gondoltunk, és ami a napirendre tűzését jelenthetné a témának.

Az egyik ilyen dolog az, és ez egy nagyon önmagunknak szóló feladat is egyúttal, hogy *magasabb színvonalon kell képeznünk ezeket a szakembereket*. Minden tekintetben magasabb színvonalon. A szakmát illetően is, a módszereket illetően is, szóval minden szempontból.

Azután egy másik ilyen gondolatkör lenne, ami ehhez szorosan kapcsolódik, és nem tudom, hogy milyen mértékben lehetünk, vagy legyünk önkritikusak, vagy kritikusak, de szándékosan vetjük fel, hogyan is áll *a pedagógus társadalom általános kulturális színvonal*a. Rendben van ez a kérdés? Nyugodtak lehetünk? Mindent megtettünk ennek érdekében, avagy vannak itt használható gondolataink, amelyek aztán majd a képzés munkájában kaphatnak fontos szerepet.

Tovább haladva a harmadik gondolatkörre, a pedagógus személyiségére gondolva és vele foglalkozva mindenképpen el kell őt helyeznünk egy kollektívában, egy területben. Tessék csak őszintén megmondani a beszélgetésben, hogy a mi társadalmunk rendben levőnek gondolja *a pedagógus kollektívák életét*, az ottani dolgokat? Nézzünk szembe ezzel a kérdéssel. Azt hiszem, itt nagyon sok megoldandó probléma van, amit úgy szoktunk röviden mondani, hogy munkahelyi légkör. Hogyan is áll ez a dolog?

Negyedik gondolatkör lenne, egy agyoncsépezt kifejezés *a pedagógus továbbképzés*, azt javasolom, ne is beszéljünk róla, hanem arról beszéljünk, hogy az a fajta önképzés, amely egy pedagógus belső világából, igényeiből fakad, ezzel hogy állunk? Hogyan neveljük a leendő pedagógust arra, hogy szakmai igényei támadjanak és ez hajtsa őt abban, hogy mindig többet és többet akarjon saját tudományában, szakmájában. Ez lenne az igazi továbbképzés. Ez a bizonyos önképzés.

Végül az utolsó gondolatkör, hát az ami itt is van fölöttünk kiírva „A pedagógus hite: az emberek az eddigénél különbbé nevelhetők és többre taníthatók” – és az, amiről Németh elvtárs záró gondolatában szólt. Nagyon súlyos kérdés, érdemes lenne alaposan megbeszélni, higgyen a pedagógus abban, amit tesz. Legyen *pedagógiai hite*. Hogyan kell őt a meggyőződésnek erre a fokára eljuttatni, hogyan tudjuk erre nevelni, mit kell tennünk azért, hogy higgyen, hogy amihez ért, amit tesz, az sugározzék róla tanítványai irányába.

Ennyit gondoltam bevezetésképpen. Tűzzük napirendre a pedagógus személyiségének problémáját. Kérem a segítségüket, hogy napirendben tartható legyen és folytatható majd máshol. Az itt elmondottakra építve továbbfejleszthessük a hasznos, használható gondolatokat.

Ismételen nagyon örülök annak, hogy innen a szegedi főiskoláról indulhat el ez az akció, mozgalom, vagy nem tudom minek is nevezzem, de mindenképpen jó, illetékes helyről. Azt hiszem, hogy nagyon közel áll a felelősségérzetünkhöz az, hogy tényleg arról beszéljessünk, hogy milyen is legyen a mának és a holnapnak a pedagógusa.

SALAMON ZOLTÁNNÉ,

a Pedagógus Szakszervezet osztályvezetője

Igaz, hogy a pedagógus munkáról nagyon szép és meleg szavakban azt hallottuk, hogy a legnagyobb hivatástudatnak kell áthatnia, és mi pedagógusok azt is valljuk, hogy a hivatástudatnak maximálisan segítenie kell a mi munkánkat. Igaz, hogy igazán eredményesen a pedagógus munka csak magas hivatástudattal végezhető el. Munkánk azonban nem különleges munka, minden problémája ellenére nagyon is mindennapi tevékenység, és úgy vélem, hogy a pedagógus sem különleges ember, hanem mindennapi ember, és ahhoz a kérdéshez ez át is vezet, amit Miklósvári elvtárs felvetett, hogy a társadalom megítélése rólunk milyen, hogy tőlünk ezt várják el, hogy mi mindennapi emberként jól helytálljunk, mást várnának el, mint ha azt várnák és várják el tőlünk, hogy mi különleges emberként mire vagyunk képesek, mit tudunk produkálni.

Úgy vélve, hogy nem vagyunk különleges emberek, ez arra a logikus következtetésre enged vezetni bennünket, hogy hivatástudatunkat fejleszteni lehet, és a hivatástudatunkat fejleszteni kell. A lényeg szerintem az, hogy a pedagógus munka kitartható, szorgalmat követelő munka, és nem hiszem, hogy a hivatásba belekombinálható valamiféle különleges tehetséget, misztifikált elhivatottságot illető követelmény, hanem csak a nagyon nagy szívósság, a szakmai felkészülés, amely szintén komoly probléma a pedagógus hivatásnál. Azt hiszem, hogy jobban hangoztatnunk kellene ezen a területen azt, hogy ez a pálya érdeklődést, hűséget, egyszerű alkalmasságot, erőfeszítést, energiát, akaratot igényel, a felkészülés pontosságát igényli, azt igényli, hogy szakmai, emberi, nembeli fejlődésünk és fejlettségünk magas színvonalú legyen. Talán Marx szavait variálva azt mondanám, hogy valóban jobban teszük ha tudják, de hogyha valóban jobban készülünk fel a hivatásunkra, mint ahogy jelen pillanatban ez a hivatásra felkészítés sok problémájával küszködve nagyon.

Egy másik nagyon izgalmas kérdés, hogy valóban úgy hisz-e a pedagógus hivatásában, ahogy Németh elvtárs nagyon szépen ezt felvetette. Nagyon kell hinni a hivatásunkban, nagyon kell hinni abban, hogy eredménye van a munkánknak, mert akkor tudunk valóban alkotni és azt hiszem megint egy új gondolatköre ennek a témának, hogy alkotó ember-e a pedagógus, hogy az értelmiségnek vajon valóban az

alkotó értelmiségi kategóriájához tartozunk, ami nem olyan egyértelmű, mint azt mi hisszük, aki ismeri a Huszárek értelmiségi vizsgálatát, az pontosan jól ismeri azt is, hogy még az is felvetődik, hogy nem értelmiségi szakma vagyunk.

Ezen belül, az alkotó értelmiségben hogyan foglalunk helyet, ezek mind ennek a kérdésnek a körébe tartoznak. Hiszünk-e abban, hogy tényleg eredményes-e, amit csinálunk? Egy budapesti vizsgálatnak az anyaga azt mondja, hogy valóban a pedagógusnak tudatos képe kell hogy legyen a munkájáról. Azt mondom, hogy ténylegesen sajnos pedagógusaink sokkal kevésbé hisznek a mindennapi munkában – 12 év iskolai gyakorlat van mögöttem – és nem rossz középiskolában, ezért merem mondani, hogy még ilyen viszonylatban is vállalom a felelősséget azért, hogy ilyen kijelentést tegyek, – nem hiszünk, én magam is voltam olyan helyzetben, amikor így éreztem –, nem hiszünk kellőképpen a magunk munkájában annyira, mint a társadalom hiszi, hogy hiszünk és mind a tudományos kutatások, a publikációk írják le rólunk. Felvetem a kérdést másként is. Ezért rossz a közérzetünk? Nem rossz a közérzetünk. Nem vagyunk képesek megítélni a munkánkat? De képesek vagyunk megítélni a munkánkat. De egészen másról, valamilyen közvetett dologról van szó. Pl. arról, hogy felismerjük, mert a pedagógus személyiségének egyik legfontosabb vonása kell hogy legyen az új iránti fogékonyság, az új iránti reagálás képességének, készségének a kifejtése, az hogy a gyerekek, fokozatosan, függetlenednek az iskolától, a kisebb gyerekek is, az általános iskolás gyerekek is, és hogy a tudást nem kizárólag az iskolában szerezhetik meg a gyerekek. Nem kell mondani, hogy a tömegkommunikációval való verseny az iskolai oktató-nevelő munkában milyen komoly pozitív, és milyen komoly problémás helyzeteket teremt, és itt a koordináló szerepe az iskolának milyen rendkívül jelentős lenne, ha ténylegesen ezt tudnánk alkalmazni már. Itt csak annyit szeretnék erről szólni, hogy a mi hitünknek a problémája ebben rejlik, hogy mi tudjuk már ezeket a dolgokat, ráérzünk ezekre a problémákra, s ráérzünk arra tehát, hogy a gyerek egymás közötti kapcsolatai révén a tömegkommunikáció révén is egy másfajta tudáshoz jut. A diákságra ma már nehéz olyan nevelő hatást kifejteni, ami a mai követelményeknek adekvát módon és maradandó hatással úgy felelne meg, ahogy ezt mi szeretnénk. És azt is be kell vallani, hogy van bennünk pedagógusokban olyan tehetetlenségi érzés, amely szinte a csodavárással egyenlő, s ezzel át is lehet térni a másik témára, a képzés, önképzés kérdése, mindig azt mondjuk, hogy több szabad idő kell a pedagógusnak, márpedig a szabad idő kérdése is csak addig nyújtható, ameddig ténylegesen idő van, tehát annyi idő van, amennyi idő van, ezen az időn belül kell a képzést és a továbbképzést és az önképzést megoldani, tehát tulajdonképpen csodák nincsenek.

DR. KERÉKGYÁRTÓ IMRE,
vezető szakfelügyelő

Hogy valóban vitaindításról van szó, azt azzal is dokumentáljuk, hogy hárman nem ugyanazt mondjuk. Bár ugyanarról beszélünk. Ha megengedik, felvetném a tagadva tagadással, hogy lehet-e nevelői személyiségről beszélni. Még gimnáziumi igazgató koromban a saját tanítványaim között végeztem egy felmérést. Azt a célt szolgálta, hogy kiszűrjük, hogy mit várnak egy jó pedagógustól a tanítványai. Nagyon meglepően, az derült ki, hogy nem azt várták, hogy jó tanár legyen, hanem arra kerestek feleletet, hogy milyen ember. Most tehát az első a nevelői személyiséggel kapcsolatban, hogy minthogy az ember totalitás, ennek következtében nem délelőtt nevelő, délután pedig valami más. Kapcsolódva az indító gondolatokhoz – amit

Miklósvári elvtárs felvetett –, itt valóban az ember minőségén kell kezdeni, és akkor mindjárt eljutunk odáig, hogy melyek az ember minőségének a mutatói. Eljutunk odáig, hogy világnézet, műveltség, eljutunk odáig, hogy magatartás, jellem – mert ugye az sem baj, ha többek között a pedagógusnak is van. Ha azt nézzük, hogy nincs kiszakítva külön nevelői személyiség – persze ezt eddig senki sem mondta –, csak én hangsúlyozni szeretném, akkor mégis el kell jutni odáig, hogy szabad nevelői személyiségről beszélni, azon egyszerű oknál fogva, mert a személyi létnek két meghatározó tényezője a szerep, amelyet az életben betöltünk, és mihelyt a szerep kategóriához jutunk, abban a pillanatban eljutunk a pedagógusi foglalkozáshoz. Nyilvánvaló, hogy az ember általános minőségén túl a pedagógusi szerep bizonyos képességet, bizonyos tulajdonságok, sajátosságok magasabb szintű megvalósítását igénylik az embertől, ha igazán a szó igazi értelmében pedagógus akar lenni. Hogy csak például vessem fel, többek között, az hogy merjen és legyen képes egyéniség lenni és ne veszélyeztesse az elszürkülés veszélye, hanem merjen egyéniség lenni, tehát hogy a szerepét be tudja tölteni. A másik pedig a társadalomban a betöltött viszonyai, tehát hogy döntő, – a sokat emlegetett szocialista tanár–diák viszony, a sokat emlegetett, illetve kevesebbet emlegetett nevelőnek nevelőhöz, nevelőnek igazgatóhoz való viszonya. Mert talán már ott tartunk, hogy ez rosszabb, mint a tanár–diák viszony. Tehát melyek azok a sajátosságok, amelyiket úgy nyomatékosan tárgyalni kell és azt hiszem mindenekelőtt a hatalom birtoklása. Igen, tudniillik itt sok szó esik a pedagógusi presztízsről, de azért azt is el kell ismernünk, hogy nem hiszem hogy valamit elérnénk, ha a parlament törvényben mondaná ki, hogy a pedagógusnak pedig presztízse legyen. Tudniillik sokkal jobb, hogyha ezt a presztízst saját maga megszerzi. Ehhez pedig a hatalom birtokában kell lennie, ha a hatalomnak szociál-pszichológiai értelmében, vagyis okosan kell élnie, a jutalmazó, a büntető hatalommal, szakértelmének kell lennie, referencia személyé kell válnia, és a jogot is ismernie és gyakorolnia kell. Ha ez nincs, bármelyiket elveszti, elveszti az egészséget, és az a gyanúm, hogy itt-ott valamelyiket elveszítjük. A társadalommal való viszonyban is, a kollégákkal való viszonyban is, hát tessék gondolni a nevelő szülő viszonylatával. A következő, most már csak címszavakban. Amerikai és szocialista felméréssel is lehet igazolni, hogy a pedagógusnak az egyik alapvető képességévé kell válni a tapasztalatcsere fogékonyság. A tapasztalatcsere fogékonysággal baj van, nem tudunk egy másutt, más körülmények között megvalósított dolgot a saját helyünkre, a saját körülményeinkre adaptálni. Tehát ki kell fejleszteni az adaptációs készséget. Ilyen a társadalmi érzékenység, hogy a társadalom legkülönbözőbb problémájára, ami naponta jelentkezik, érzékenyen kell reagálni, és akkor megint azt mondanám, mint-hogyha itt volna hiba, néhány hiba. Elmélettől a gyakorlatig, csak olyanra gondolok, most pl. zajlik egy érték vita, átcsap majd a valóságra, biztos egy területet érzéketlenül fog hagyni, és ez a pedagógia lesz. Mert eddig minden ilyen vita érzéketlenül hagyta a pedagógia területét. Ilyen az empátia képessége, amelyiknek a kibontakoztatása nélkül se jó pedagógus, se jó vezető nem lehet senki. Úgyhogy feltétlenül bele tudjam élni magamat azoknak a helyzetébe, akiknek meg kell valósítaniuk azt, amit én vállaltam. S ez lényeges dolog. Az utolsó kívánságom az legyen, hogy a pedagógusnak a szó művészevé kell válnia. És mégse váljék prédikátorrá, mert ma már a prédikátorok kora lejárt. Moderáló legyen. Tehát aki moderálni tud, hogy így csinálom, nem beszélek a szocialista demokratizmusról, hanem nézzétek, így csináljuk. Nem beszélek az önkormányzatról, ez így megy. Elég hogy nem tudunk élni.

Egyetértünk abban, hogy az oktató-nevelő munka egyik legjelentősebb tényezője – sok más tényező mellett – a pedagógus személyisége. Hiszen az iskolai oktató-nevelő munka tervszerűsége, szakszerűsége, hatékonysága, erőteljesen a tanári személyiségnek a függvénye. Nyugodtan állíthatjuk, hogy a legkitűnőbb tantervi anyag, a legremekebb tanterv csak akkor válik élő valósággá, ha azt a pedagógus alkotó jelleggel ülteti át a mindennapi gyakorlatba. Nem vagyunk különleges emberek, de csak felsorolom a következőket, pontosan azért, hogy a vita szabadon gyűrűzzön tovább. A pedagógussal szemben milyen személyiségjegyeket, milyen személyiség vonásokat vár el a társadalom. Ha az általános vonatkozást említem, akkor a következőt: ép, erős, egészséges idegrendszert. Ide teszem az első helyre, és nem véletlenül. Kérem, most már csak felsorolom a többiek: hivatástudat, felelősségtudat. Céltudatos, kiforrott marxista világnézet. Kiegyensúlyozott érzelmi élet. Hogy az ember le tudja tenni a családi gondjait, le tudja tenni az esetleges munkahelyi konfliktusokat akkor, amikor bemegyünk az órára és megkezdjük a munkát, órán belül és órán kívül. Rugalmas alkalmazkodó képesség. Kitartás, szívósság, türelem, derű, optimizmus, humorérzék. Még mindig csak az általános síkján mozgok, amikor azt mondom, hogy jó beszédképesség. Igazat adok Kerékgyártó Imrének igen, az ember élő eszköze, leghatékonyabb eszköze a szó. De ez a szó nem válhat prelegálással és nem válhat pátosszal telítetté. Hogy hitele legyen a szónak, az emberi személyiségnek. A szervezőképesség és képesség, amivel kapcsolatban hány és hány jóindulatú kezdeményezés fut zátonyra azért, mert a körülmények nem olyanok, amilyeneknek annak lennie kellene. Én magamról elmondhatom szarkasztikusan, a külső megjelelés. No nem mindig állunk sorba, és nem állhattunk sorba, amikor a külső megjelelést. Éppen ebben a pillanatban, azon pedagógusok, akik ebben a vonatkozásban kevesebbet tudnak felmutatni, legalább a belbeccsel takarózzanak. Másik témacsoport a nevelési tevékenységben megkívánt tulajdonság. Gyerekszeretet. És nem pedig a kedélyeskedés és a simogatás. A gyermek ismerete és megértése. A gyermek, a tanuló, a tanítvány problémái iránt tanúsított érdeklődés.

Az igazságos és méltányos követelményrendszer alkalmazása, igazságos, méltányos. Amiben benne van a követelmény, benne van a követelés és a tisztelet mindkét pólusa. Mert amikor segítünk, és erőfeszítés nélkül ér el a tanuló valamit, azzal nem segítünk, hanem pontosan kárt okoztunk. Második témacsoport: a nevelési tevékenységtől megkívánt tulajdonságok. A tanítási tevékenységben megkívánt vonások: szaktudás. Máris ott vagyunk az önképzés, továbbképzés teljes problémája mellett, hogy van-e belső hatékonyság, rugó, ami bennünket készít egy életen keresztül. A tanási készség nem adódik magától. A tanítási anyag átadásának, érdekes, átadásának képessége nem a produkció igényével, de az értelmileg, érzékileg felkelte az érdeklődést. Az ellenőrzési, osztályozási készség, képesség, amelyik a reális követelményrendszer vonatkozásában állapít meg dolgokat, és most ezek után felteszem a kérdést, engedjék meg hogy ne válaszoljak rá, ennyi mindennek eleget kell tenni egy pedagógusnak? Még nem soroltam fel mindent. Most akkor azt mondjuk – valóban igaz az a megjegyzés, nem különös emberek vagyunk, csak olyan súlyosak a társadalom által velünk szemben támasztott követelmények, hogy nagyon, de nagyon nehéz nekik eleget tenni és akkor a feladat egyrészt önmagunkat, másrészt a társadalmat rádöbenteni arra, hogy az a pedagógiai tevékenység nemcsak annyiból áll, hogy bemegyek és megtartom az órát, hanem a jövőendő nemzedék nevelésének eredményes, vagy eredmény-

telen nevelésének a problémaköre. És a feladatok közül csak néhányat. Kerékgyártó Imre említette a jellemet. Csak egyéniség képes az egyéniség fejlődésére és alakítására hatni. Jellemet csak jellem tud formálni.

DR. GERÉB GYÖRGY

főiskolai tanár

Úgy érzem, hogy talán azt kellene a pedagógus személyiségéről kapcsolatban megállapítani, hogy nem közönséges, vagy egyforma ember a többi emberrel, hanem legalább azt meg kell állapítani, hogy nem civil ember. Ezen azt értem, hogy bizonyos elkötelezettséggel jött a pályára, és ez az elkötelezettség minden tekintetben, egyfajta magatartásmódot eredményez és a személyiségét napról napra alakítja. Elnézést kérek egy banális hasonlatért. Ha egy faluhelyen disznótóros vacsorán részt vesz az asztalos és berúg, végigdülöng az utcán és megmosolyogják a szülők és a gyerekek, ő másnap asztalos marad. El is viszik hozzá a bűrt, hogy csinálja. De ha egy tanító ember ugyanezt csinálja és végigdülöngél az utcán, az nem marad tanító sem a növendékek előtt, sem pedig a szülők előtt. És ez alapvető kérdés a pedagógus személyisége szempontjából. A másik probléma, hogy az ember olyan pszichikus sajátosságokat örököl humánogenetikai szempontból, amelyek dipolárisak. Ez azt jelenti, hogy jó esetben kifejlődnek ezek a képességek, pozitív irányban, rossz esetben pedig nagyon negatív irányban alakulnak. Konkrét lesznek. Ilyen az exhibicionizmus például. Az egy nagyon negatív személyiségjegye, ha magát valaki magamagát akarja mutogatni. De a színész, vagy a pedagógus az jó értelemben exhibicionista, mert azt akarja, hogy látva lássanak. Önmagát akarja megvalósítani, miközben önmagát akarja tökéletesíteni, egyben másokat is tökéletessé tesz. Ezzel egy dialektikus és logikai követelmény jár együtt. Nevezetesen az, hogy akkumuláció nélkül nincs emanáció. Az a pedagógus, aki nap mint nap nem tudja megújítani saját szakmai felkészülését, aki akár egyetlen napra elmarad tágabb értelemben vett szakmája – tehát beleértem a pszichológiát és a pedagógiát is – tágabb értelemben vett szakmájától, az nem várhatja azt, hogy frissen hatni fog akár a tanulókra, s ezt együtt tekintjük a szülőkre. Szeretném hangsúlyozni, hogy nem tudok elképzelni helyes pedagógiai személyiségformáló magatartást, ha a szülőket nem neveljük együtt a tanulókkal. Még a második generációt is érdemes, a nagyszülőket nevelni, mert jelenlegi társadalmi realitásunkban a nagyszülőknek is nagy szerepe van abban, hogy a gyerekeink hogy formálódnak. A pedagógus presztízsével kapcsolatban egy másik aspektust szeretnék megvilágítani, nevezetesen: még ma is igaz az a régi latin közmondás, kvi szibi malusz qui bonus. Aki rossz önmagához, hogyan lehet jó máshoz. A pedagógustól ma nem aszkéta életet várunk. Azt várjuk, hogy a valóság vérkeringésébe kapcsolódjék bele, annak minden kötelezettségével, de hadd tegyem hozzá, minden örömeivel és megbecsülésével együtt. Nem évültek el Makarenkónak azok a nézetei, amelyek a holnapi nap örömére vonatkoznak. A pedagógusnak is rá kellene szoktatnia önmagát arra, hogy víkendezzen. Hogy az élet természetes örömeit élje, hogy olyan értelmiség legyen, mint a többi értelmiség. Ne hagyja magát lenézetni, majd nem nézik le. Ehhez hozzátartozik a szakmai felkészültsége, társadalmi elkötelezettsége, műveltsége és életigenlése is. S ezt kell szerintem beleoltani a tanárnemzedékbe, az elkövetkező tanárnemzedékbe, hogy neki is legyen életigenlése, ő is járjon tárlatokra, ne csak az orvosok. Pedagógusok is menjenek a természetbe, és így tovább. Hogy kell-e elhivatottság, vagy valami különleges kvalitás a pedagógus szakmához? Hát mindenesetre kell. Az már más kérdés, hogy velük születik-e vagy kialakítható és milyen mértékben? De ilyen magatartás kell. Még olyan kényes kérdést is fel merek vetni, hogy

a pedagógusban egy csomó kisebbségi érzés van. És hogy ezeket a kisebbségi érzéseket nem tudja sokszor magába kompenzálni, hanem túlkompenzálja, ennek következtében nem jó sokszor az iskola pszichés klímája, mert nem rossz szándékból okoz direktogén ártalmat a pedagógus, csak mert önmagával sem kibékült, harmonikus személyiség, következésképpen neurotikus lesz az iskolában és neutorizálja a következő nemzedéket is, ez pedig alapvető mentálhigiénés kérdés, mind a pedagógus önmaga, mind pedig a növendéke szempontjából. Ennek következtében a pedagógus ártalom karakteropátiás jegyeinek együttvonása magára a pedagógusra, másik vonása pedig az iskolára utal. Meg kell teremteni az önmagával megbékült és ennek következtében a környezetét is megbékítő közéleti harmonikus pedagógust.

DR. GREZSA FERENC

tanszékvezető főiskolai docens

A pedagógus személyiségjegyeit helytelen szótárszerűen: kissé egymástól elszakítva felsorolni. Annyira összefügg minden. Ha csak az első mozzanatot veszem példának: a hitet. Nézetem szerint a pedagógus bite valóságérzék nélkül, attól elszakadva, elválasztva nem más mint donquihotizmus, ami nagyon veszélyes jelenség a pedagógiában. A valóságérzéknek és a hitnek valami olyan viszonyban kell állnia, ami szüntelenül megtermékenyíti egymást. És ebből kiindulva én azt mondanám, hogy nem tud hinni igazán a pedagógus a munkájában, aki nem csalódik és nem ezt a csalódását küzdi le, vagy akit a kudarc nem érint meg és nem a kudarc fölé emeli magát. Szóval ezek nagyon dialektikus és egymásból fakadó fogalmak. A hitetlenség leküzdése a hit. És melyik pedagógus az, aki időnként nem keseredik el? Itt, azt hiszem, a tendencia a fontos, a pedagógusban levő energia, hogy az ellentmondás önmagában megoldja. A másik probléma: a pedagógus személyiséggel kapcsolatban szó volt, hogy átlagember, ugyanolyan foglalkozás, mint a többi. Ez valóban így igaz, képességeink nem jobbak, mint más értelmiségi pályákon dolgozó értelmiségieké. Viszont azért nem zárjuk ki teljesen, hogy az átlag fölé kell a pedagógusnak emelkednie. Legalábbis szándékában, belső törekvésében. Olyan igénynek kell lenni a pedagógusban, hogy több legyen, mint ami. Vagy igyekezze több lenni. Amikor a pedagógus személyiségről beszélünk, akkor két vonatkozásban közelítsük meg. Kell magunk előtt egy eszmény. Viszont az eszményt csak a valósággal összefüggésben lehet körvonalazni és értelmezni.

A pedagógus személyiségről más vonatkozásban is szeretnék szólni. Minden pályán vannak foglalkozási ártalmak, a pedagóguspályán is vannak. Nem a külsődleges dolgokra gondolok, hogy nagy a munkaidő, meg a fáradtság, meg a túlterhelés stb., hanem a belső ártalmakra. A pedagógus évtizedeken keresztül egy osztállyal áll szemben, többnyire többet tud a pedagógus, mint a tanítványa. És ezt az állapotot hajlandó transzferként átvinni sok más egyébre. Pl. hajlamos sok pedagógus, hogy azt következtesse: tehetségesebb is, mint X vagy Y tanítványa. Ami nem mindig van így, nem mindig igaz. Sokszor előfordul, hogy a pedagógus csak többet tud, de a tanítvány, akivel szemben áll: tehetségesebb nála. Azt hiszem, ez foglalkozási ártalma a pályának. A másik szintén ebből kiindulva, hogy pedagógus többnyire tanít, átadja a tudását. És azt hiszi, hogy ez az egyetlen funkciója. A modern pedagógiával is összefügg nézetem szerint, hogy a pedagógusnak nem annyira tanítania kell, hanem a maga tanulását átadnia. A maga tanulását kellene tanítania. Tehát a pedagógus-személyiség kialakítása szüntelen küzdelem a pálya ártalmaival szemben. Egy harmadik gondolat, hogyha körvonalazzuk ezt a pedagógus személyiséget, akkor ezt tegyük:

olyan tágan, hogy beleférjen minden alkati, vérmérsékleti fajta, tulajdonság, mert sokszor hajlamosak vagyunk, hogy uniformizáljuk a személyiséget, pl. megkössük a vérmérsékletet. Pedig a szangvinikus is, lehet jó pedagógus. Olyan tágan fogalmazzuk meg, hogy beleférjen minden ember, és beleférjen az is, aki rendkívüli ember a pályán, mert ilyenek is vannak. Én is ismerek egykori tanáraink közül egyet-kettőt, akit nem tudok ma sem az átlagember mércéjével mérni.

DR. RIESZ BÉLA
főiskolai főigazgatóhelyettes

A tagadás tagadása – Miklósvári elvtárs által említett első pont – a pedagógus képzésre vonatkozó. Tudniillik a pedagógus személyiség a tagadás tagadásának alapvető problémája, mert amikor már az iskola gyakorlatában eljut a pedagógus ahhoz, vagy negyedik évfolyamon, vagy hallgatóként, hogy tagadja azt az ismeretet, módszereket, amit pl. a főiskolai képzés során kapott, ugyanakkor magasabb szinten képes realizálni önmagát, tehát ez a magasabb szinten történő realizálás tulajdonképpen a mi munkánknak eredménye, tehát magasabb szintű állítása a mi törekvésünknek és ez jut kifejezésre abban, hogy a pedagógus személyiségnek ez egy állandó törekvése az önképzés, önművelődés igénye, ami az átlag személyiség fogalomtól is, ha úgy tetszik megkülönbözteti. És itt jön a különleges probléma. Érdekesen alakult a személyiség problematika, amikor egyértelműen az egyediséget, az individuomot, az egyént jelentette. Ma már több tudomány kutatási területét képezve az az ember fogalmává szintifikálódik, legalábbis úgy érzem. Ebből adódik aztán az hogy, amikor a pedagógus személyiségről beszélünk, olyan jellemző jegyeket sorolunk fel a pedagógus személyiség-jegyekként, amelyek pl. minden szocializált ember jellemző jegyei kell, hogy legyenek pl. egy szocialista társadalomban. Eszmeiség, világnézet, szakmai felkészültség, művelődési igény, mások formálásának, mások tanításának igénye, közösségi emberré. Tehát ezek általános jegyek. Szerintem a pedagógus személyiségnek egy nagyon lényeges jegye, hogy ne csak önmagában tudjon hinni, tehát önmagát tudja realizálni, hanem ezt el tudja hitetni azokkal is, tehát a neveltjeivel, hogy többet tudnak tanulni tőle, képesnek tartják arra, hogy nemcsak a pedagógusnak kell hinnie abban, hogy ő tanítani és nevelni tud, hanem a növendéknek is ezt érzékelnie kell és bíznia kell abban, hogy ha ez a pedagógus foglalkozik velem, akkor többet tudok és esetleg jobban nevelt leszek. Végül, most ezt a logikai sort megbontottam, a Geréb kolléga által említett példa. Szerintem nemcsak akkor és nem elsősorban akkor veszíti el a hitelét a pedagógus, akár legyen ez falu, egy pedagógus közösség, legyen ez gyerekközösség, ha alkohol következtében dülöngél. Van eszmei dülöngélés is. Az nem olyan feltűnő. Az feltűnő, hogyha valaki dülöngélne. De nem olyan feltűnő, hogyha pl. világnézetileg dülöngél. Nem, az is nagyon feltűnő, hogyha ezt feltűnően teszi. Pl., ha elmegy a templomba. De nem feltűnő, hogyha objektivista módon tanít. Ez is egy világnézeti dülöngélés, mert nem foglal állást eszmeileg. Vagy pedig a közösségi magatartás. Itt nemcsak az iskolai ártalom, nemcsak a gyerektanár relációban van, ahogy említette, tanár-tanár relációban. Ez is egy dülöngélési forma. Tehát itt azt szeretném ezzel érzékeltetni, hogy a pedagógus személyiség akkor igazán személyiség, hogyha önmagával szemben személyiség és nem csupán a külső ingerek felvétele aspektusából, tehát a külső megítélés szempontjából személyiség.

SALAMON ZOLTÁNNÉ

Ehhez a témához kapcsolódva szeretnék valamit mondani. Talán tovább folytatva a legelőször felvetett gondolatot. Nem erőltetni akarom azt a témát, hogy mi különleges emberek vagyunk. Nem vagyunk különleges emberek, de Riesz elvtárs ahogy mondta, hogy ténylegesen a

mi önképzési igényünk, a mi műveltségi igényünk a társadalmi igények sorából nő elő, talán konkrétan úgy fogalmazhatnám meg, hogy az önképzés igényének az alapja a marxizmus embereszményének a helyes megfogalmazásából fakadó felfogásunk, és ennek a gyakorlati megközelítése. És tulajdonképpen a pedagógusok önképzésének az igénye is abból a kettős kapcsolatból kell, hogy származzon, hogy a sokoldalúan és a harmonikusan fejlett ember eszményén, és a társadalom és az egyén teljes és megfelelő kapcsolata hogyan transzformálódik követelménnyé, hogyan válik az ember nembeli magatartásának és önértékelésének a forrásává. Tulajdonképpen ezt érzem és ebben a témában egyik legalapvetőbb gondolatnak, hogyan sikerül úgy elsajátítani ezt a bizonyos nembeli gazdagságot, hogy önértékként fogadjuk el, és önértékelésként fogadjuk el az előbbi gondolatokat, valamint hogy az önértékelő képesség és az önképzés képességének az igénye mindig kapcsolatban legyen azzal, amit Greza kolléga mondott, mindig kapcsolatban legyen a társadalmi viszonyaink fejlődésének elemzésének a realitásával. Tehát ezek a gondolatok és a téma egésze ezért fonódik ilyen mélységesen össze, és elválaszthatatlanul, mert ezek az alapvető és valóságos lehetőségek csak, amelyeknek a körében mozogni tudunk.

Nem akarok arra kitérni részletesen, hogy tulajdonképpen mire terjedjen ki az önképzés, mert azt hiszem ezt a kedves kollégák pontosan tudják, hiszen úgy hatna, hogy sorolja az ember és mint ahogy a tulajdonságokat sem tartom jónak, ha soroljuk, mert itt ténylegesen nem is arról van szó, hogy szakmai továbbképzés, pedagógiai kultúra fejlesztése, általános emberi értékek, világnézet stb. Inkább arra gondolnék, hogy érdemes néhány olyan irányelvet felvetni, amely irányelv mind a három területre vonatkozóan az önképzésnek bizonyos irányultságát valamelyest meghatározhatja. Ilyen lenne pl. az, hogy szabaduljunk meg az ösztönösségtől. Hogy a munkánk valóban céltudatos és valóban szakszerű legyen. Hogy fejlesszük olyan képességeinket, amelyek a pedagógiai munkához kellenek, tehát azok, amelyek a mi sajátos hivatásunkat „nem civil hivatásunkat” meghatározhatja, hogy ítélkezési készség, képesség döntési készség, képesség, beszédkultúra. Gondolhatok én olyan emberi tulajdonságokra is, ami vezetői, vagy nem vezetői. Egyszer összeszámoltam, összesen kb. 986 vezetői tulajdonságot írtam le egyszer egy előadás alkalmával, hogy ami vonatkozhat a pedagógusra is, hiszen mi vezetők vagyunk, szervezők vagyunk, ebbe nem érdemes belemenni, de ami a témához kapcsolódva jól jöhet, az hogy legyünk egészséges kompromisszumra kész emberek, legyünk egészséges lojalitásra kész emberek, ami nektek és önöknek a fiatal generációnak, amikor bekerültek egy iskola tantestületébe, munkahelyi életébe fantasztikusan fontos. Mert az teszi lehetővé a létét az embernek egy testületnek az életében. Ezeket a képességeket, készségeket is én úgy ítélem meg, hogy az önképzés sorába ki kell alakítani. Hogy tökéletesíteni kell az oktató és nevelő módszereinket, ez pedagógiai munkánk természetes követelménye. Hogy tökéletesíteni kell a kapcsolatainkat kollégáinkkal, a testülettel, a pedagógusokkal, az otitani emberekkel, ez már nem olyan egyértelmű követelmény, és nem szoktuk felsorolni amikor anyagot írunk a pedagógus továbbképzésnek a sorába. De úgy érezzük, hogyha egy beszélgetés során erről szólnunk, feltétlenül ide tartozó.

Inkább egy más problémát vetnék fel ezzel kapcsolatban. Vajon mi igazán az önképzésnek a dilemmája. Az önképzés dilemmája hogy az gyorsuló fejlődéssel, természetesen nem a Marx-féle gyorsuló fejlődésre gondolok, hanem az élet valóságos gyorsuló fejlődésére, vajon mi pedagógusok lépést tudunk-e tartani? És itt sok minden megválaszolandó, mint ahogy egy másik téma is megválaszolandó, amelyet még ha az idő rövidsége is nagyon szorít, hát el szeretnék mondani. Lukács György azt mondta, hogy a pedagógus legyen jó válaszoló ember. És ha már személyiségjegyeket sorolunk akkor vagy személyiségkategóriákat, akkor én azt hiszem, hogy ez az egyik legtalálhatóbb gondolat ennél a témakörnél, ez beletartozik a mi önképzésünkbe, továbbképzésünkbe, beletartozik abba, amit mi a pedagógusok általános kultúrájának nevezünk. Tehát legyünk jó válaszoló emberek.

Egy másik témát is ide kell, hogy kapcsoljak. Mikor tudunk mi jó válaszoló emberek lenni? Akkor, ha vannak megválaszolandó kérdések, ha vannak olyan pedagógiai szituációsorok, amelyeket érdemes és jó együttesen okosan megválaszolni. Ez már nemcsak egyszerűen a pedagógus önképzésnek a kérdése, meg továbbképzésnek a kérdése, hanem az egész oktatásügynek a kérdése. Azt hiszem, amikor az oktatási reformok gondolataival foglalkozunk, akkor azzal kellene foglalkoznunk leginkább, és amikor a pedagógus személyiségével, tanításával, oktatásával foglalkozunk, azzal kellene foglalkoznunk leginkább, hogy a pedagógiai kérdéseit tegyük fel, nem külön-külön, tegyük fel egyszer egyszerre és válaszoljunk meg egyszer egyszerre, no nem úgy, hogy majd ez egy befejezett folyamat és akkor ezzel megoldódik az egységes tanárképzés, hanem úgy tegyük fel egyszer egyszerre, hogy ne maradjanak ki nagyon fontos dolgok. És ne legyen egyik pillanatban fejlesztendő a fizikai dolgozók gyermekeinek a segítése, másik pillanatban veszélyes talajra tévedünk akkor, amikor nem egyszerre vetjük fel a pedagógiai kérdéseket. Milyen pedagógiai kérdésekre gondolok? Olyanra, és olyan egyszerűekre, amilyen körülmények között dolgozunk, kik dolgoznak, milyenek is vagyunk, milyenek is legyünk? Mik a feladataink? Nem egyszer és mindenkorra, hanem ahogy a változás, a változó időigények, és az egyéb kö-

vetelmények megkövetelik. Mit csinálunk, hogyan csináljuk? Miért csináljuk, kiknek tesszük, kik a mai tanulók, hogyan élnek, hogyan dolgoznak, milyen szituációk vannak a mai tanulóknál. És minek tulajdonítható az, hogy azt csináljuk amit kell és úgy, ahogyan kell, vagy éppen ehhez képest esetleg fordítva. Ezekre a nap mint nap felvetődő kérdésekre kell válaszolni – úgy érzem – pedagógusainknak, és a pedagógiának ahhoz, valóban személyiségként, egyéniségként állhassunk a katedrára és oktathassuk fiataljainkat.

DR. WALDMANN JÓZSEF

főiskolai docens

A nevelés tárgyát nemcsak a gyermek képezi, hanem jó dolog, ha a szülőket is megpróbáljuk nevelni, sőt ebben az értelemben a harmadik nemzedéket, tehát a nagyszülőket is. Hivatkozhatnánk pszichológiai megállapításokra, amelyek igazolják, hogy az ember életének különböző korszakaiban, tehát felnőtt korában is nevelhető. Éppen ezért a tanácskozáson is meg kell említenünk, hogy feladatunk a gyermekek nevelése mellett a felnőttek nevelése is. A nevelés az emberi élet korai szakaszában, születése pillanatában kezdődik és akkor fejeződik be, amikor az ember megszűnik a társadalom aktív, dolgozó tagja lenni. A Módszertani Közlemények az iskolai nevelés segítése mellett szükségesnek látja az iskolán kívüli nevelés segítségét is. Ennek alapos meggondolása arra készítette a szerkesztőiséget, hogy már 1973-ban új rovatot indítson „Pedagógusok a közéletben” címmel.

Szeretnénk, ha pedagógusaink minél többet tudnának arról, hogy e téren – értem alatta a felnőttek oktatását, a pedagógusok levelező oktatását, a pedagógusok folyamatos továbbképzését – mi történik a többi szocialista országban. Petőfi az iskolában c. kötetünkben például arról is hírt adtunk, mit és hogyan tanítanak Petőfiről a Kárpáton inneni területeken Szlovákiában, és hogyan tanítják Petőfit a jugoszláviai Vajdaságban?! Tanulmányt kértünk és kaptunk a nyitrai főiskolától, a Csehszlovákiában folyó pedagógus továbbképzés tartalmi és módszertani munkájáról. Ígéret birtokában vagyunk, hogy Szabadkáról is kapunk ilyen tárgyú dolgozatot. A Módszertani Közlemények 1976. évi számaiban jelenik meg a potsdami (NDK) főiskola két tanulmánya. Az egyik az NDK levelezőinek a képzéséről szól. Jelentőségét aláhúzza az a tény, hogy nálunk is intenzív levelező képzés folyik. A szegedi főiskolán például nagyobb a levelezők létszáma, mint a nappali hallgatóké. A második tanulmány a pedagógusok továbbképzését mutatja be. Módukban áll tehát a nálunk folyó képzést összevetni a néhány szocialista ország képzési rendjével és esetleg jó tapasztalatokat átvételére.

A közművelődési határozat kimondja, hogy a közoktatásnak és a közművelődésnek tartós együttműködését kell kiépíteni. Törekvésünk, hogy ezt a nagyon időszerű és hasznos gondolatot, illetve ennek szolgálatát a Módszertani Közleményekben is érvényre juttassuk. A pedagógus személyiségjegyei közé tartozik, hogy egyformán kötelességének érezze az iskolai és az iskolán kívüli oktatást.

Végeredményben ugyanazokat a művelődési javakat – tudományos eredményeket, művészi értékeket – kell közvetítenie ugyanazon személy számára. Csakhogy ez a személy időközben gyermekből felnőtté válik. Személyiségjegyei közben gazdagodnak, fejlődnek, de maga a közvetítő is fejlődik. Annál hasznosabb ez a fejlesztési fejlődési törekvés, minél tudatosabb. E nevelői felelősség és tudatosság folyamatos, magasabb és magasabb szintű fejlesztéséhez kíván segítséget adni a Módszertani Közlemények.

A kívánságlista, hogy milyen tulajdonságokkal rendelkezék a pedagógus, én megtoldanám még egyvel, nevezetesen, legyen a pedagógusnak humorérzéke. Nem tudom minek minősítem, hogy pedagógiai könyveket olvasva az ember csak szomorúságot érez, mintha nem is életvidám gyerekek neveléséről volna szó, és akkor arra kell gondolni – azért is mert Szegeden vagyunk – még nem nagy az ember, képzeli hát szertelen – ennek következtében ez a tulajdonságlista a világ minden kincséért valakiben azt a hamis nézetet keltse, hogy tökéletes, mert először is, ha ember, akkor már nem tökéletes. A tragédia két esetben következik be, az egyik ha nem a tökéletességre törekszik, a másik: ha máris tökéletesnek képzeli magát és ebben a pillanatban elviselhetetlenné válik.

A másik gondolat, amit csak alá szeretnék húzni, hogy valóban nem elég, hogy a pedagógus higgyen, hanem ténylegesen nagyon fontos, hogy a pedagógusban is higgyenek és a presztízs, a társadalmi presztízs kérdése nem utolsó sorban ezen áll, vagy bukik.

A harmadik pedig, nagyon sokan hangsúlyozták: hogy az egyéniség. Hát az ember elmegy Tapolcára, létesült itt egy park, kinek a nevéhez fűződik? Megneveznek egy pedagógust. Hazahozták Bamber Gabriellának a hamvait, kinek a nevéhez fűződik az akció? Megnevezik ugyanazt a pedagógust. Itt egy szobor, ugyanaz a pedagógus. Utána megkérdezem, hogy ennek a pedagógusnak hol van az utcája, ami róla van elnevezve? Nincs. Szóval mi magunk nem beszélünk a pedagógus egyéniségeket. Nem akarom most itt bírálni a másik folyóiratot. Nem illik szidni. Mégis azt kell mondanom, hogy ott van a Köznevelés. Tessék megfigyelni, hogy mihelyt a pedagógiáról beszél, akkor megszólaltat a pályán kívülről mindenkit, aki a pedagógiával semmi kapcsolatot nem tart. Hol vannak a nagy pedagógus egyéniségek? A kortársak és az elődök? Hol kaphat az ifjúság eszményt, pedagógus eszményt? Hogy itt Szegeden, kapásból bármelyikünk fel tudna sorolni, bármilyen laza esetleg a kapcsolata Szegeddel, 4–5 olyan pedagógus nevet, amelyik korszakalkotó volt múltban, jelenben Szegeden. Hol van ennek a nyoma, valami sort szeretnék olvasni róla. Mert hát a futballnak már van története és Albert Flórinak már megvan az életrajza. Hát hol van ennek a pedagógusnak az életrajza? Hol készülnek azok a disszertációk, amelyek erről szólnak? Elemzik a pedagógus egyéniséget, hogy miért volt olyan hatásos? Talán van valami titka, amit el tudnánk tőle tanulni, de a pedagógus értékek nyomtalanul elvesznek. Ebből az következik, hogy a pedagógus pályára lépő is már azzal megy, hogy pardon ezen a pályán csak az érvényesül, aki előbb-utóbb lelép róla. Mert azok, akik lelépnek, azoknak megvan az életrajzuk, annak aki balladát ír, vagy nem tudom mit, akkor már ha pedagógusként könyvet ír, még nem biztos, hogy azt ismertetik. Mert nincs hiány. Tehát van mit tennünk a saját portánkon.

MIKLÓSVÁRI SÁNDOR

Elmondanám, hogy mi a véleményem az elhangzottakról. Érthető, hogy az emberben van bizonyos várakozás, hogy fog sikerülni egy effajta összejövétel, mik azok a gondolatok, amik itt megfogalmazást nyernek, s egyáltalán hogyan alakul majd ez a dolog, mit mondhatunk, érdemes volt, sikerült, kár volt, szóval az embert foglalkoztatják ezek a gondolatok, miközben várja azt az órát, amikor sor kerül erre a tanácskozássra. Valahogyan, nagyon drukoltam annak érdekében, hogy ez az idő, amit itt eltöltünk, ne valamiféle kincstári jelzővel minősíthető dolog legyen. Azt hiszem örülhetünk, hogy azt mondhatjuk, hogy nem valami kincstári eszmecsere folyt, nem valami tankönyvízü dolog, hanem hadd mondjam azt, hogy – véleményem szerint – néhány tucat szenzációs gondolat került felszínre. Aminek a publikálását én hallatlanul fontosnak tartom, úgy ahogy elhangzott. Nem kell még arra sem vállalkozni, hogy a kéziratot majd különösebben kozmetikálni kelljen, hogy aztán elvegyük az élet és a zamatát és a mondott szóért érzett felelősséget azoktól, akik itt megnyitkoztak ennél a fontos kérdésben.

Azt gondolom, hogy amit akartunk, hogy ezt a fontos és súlyos kérdést napirendre tűzzük, azt elértük. Itt most Szegeden, ebben a körben napirendre került a dolog, az a fontos, hogy azok az értékes gondolatok, amelyek körülengték ezt a problémát, azok most tipikussá váljanak, ismertté váljanak, pedagógus körökben és más körökben, és hogy folytassuk. Nem vagyok talán indiszkrét, ha azt mondom, hogy foglalkozom a gondolatokkal, hogy ez csak egy kiinduló pont a probléma feszegetésében, nyitogatásában, de hát bennem az erősödött meg, az az elhatározás, hogy tényleg folytatni kell, és hát akkor ezt Pécsen, ahogy ezt Zukovits tanár úr volt szíves már előzetesen jelezni, hogy vigyük tovább ezeket a gondolatokat. És én nem tudom, hogy nagyon messze vetem-e el a kalapácsot, ha azt mondom, hogy kicsikét a Kerékgyártó Imréhez csatlakozva, hogy a mi dolgainkkal mi foglalkozzunk, ne az Élet és Irodalom. Ami egy nagyon jó újság, de a pedagógiával azért mégis csak nekünk kéne foglalkozni. Azt hiszem, ha lesz elég erőnk ahhoz,

hogy nyilvánossá váljanak az itt elhangzott mondatok, akkor ez majd táplálja bennünk azokat az elhatározásokat, amelyek azért erőt is jelentenek ahhoz, és lehetőséget, hogy ezeket a fontos gondolatokat közkinccsé tegyük és magunk igyekezzünk megoldani a ránk váró feladatokat.

Azt mondom, hogy nagyon érdekes, nagyon izgalmas volt, az itt elhangzott felszólalások mindegyike rendkívül szimpatikus volt, újszerű volt. Elmondhatjuk, hogy a témát napirendre tűztük, és annak örülhetünk, hogy ez az akció, mozgalom – most már harmadszor mondom ki –, innen Szegedről indul el, és valahogyan azt kellene megoldani, hogy minél szélesebb körben eljussanak az olvasóhoz a pedagógus, nem pedagógusok olvasóra gondolok. Meg kell a formáját keresni annak, hogy hogyan, milyen formában publikáljuk az itt elhangzottakat. Amiket szóról szóra felvettek a gépek. Azt hiszem, hogy egy kicsikét meg lehetne a pedagógus szakmai közvéleményt kavarni, zavarni ezekkel a dolgokkal, talán ezek a bátor gondolatok másoknak is adnak, adnának bátorságot. Mintha nem az lenne a baj, hogy nem tudjuk, hogy miről van szó, hogy nem gondolkodunk, hogy nincsen álláspontunk, hanem inkább az, hogy nem nagyon merjük kimondani, nem nagyon merjük másoknak a tudomására is hozni.

Itt most ez történt, és ezt tartom legnagyobb eredménynek. A magam részéről nagyon szépen köszönöm a nagyon aktív, nagyon értékes, nagyon sokoldalú, gondolatok fejtegetését és hadd mondjam újól, hogy amit akartunk azt a célt elértük, és most azért tegyünk meg mindent, hogy ez az ügy napirenden maradjon.